FOTO: ANNA TÄRNHUVUD/BILDBYRÅN

"Läkaren på vårdcentralen kanske inte tänker att hans 65-åriga patient, man eller kvinna, kan ha varit i riskzonen", säger Göran Bratt, läkare på hiv-mottagningen på Södersjukhuset. Just nu syns en ökning av äldre med nyupptäckt hiv i alla riskutsatta grupper i hela Europa.

”Äldreomsorgen måste lära sig mer om hiv”

Äldre rädda för okunskap och fördomar • Projekt vill utbilda vårdgivare

Inom vården och äldreomsorgen behövs mer kunskaper om äldre som lever med hiv. Både för att ge rätt vård och för att undvika fördomar. Nu ska ett nationellt projekt ta fram en utbildningsmetod.

OMSORG Väldigt få vet vad det innebär att bli äldre och ha hiv. Det finns en rädsla både hos dem som åldras med den kroniska sjukdomen och hos personal inom vård och omsorg.

– Ingen som blir äldre ska behöva vara rädd för att bli kränkande bemött eller diskriminerad i sitt behov av vård och omsorg. Det är inte acceptabelt, säger Linda Vikman, äldreombudsman i Stockholms stad.

Hon är nöjd med att hon redan 2014, då i rollen som strateg på äldreförvaltningen, ordnade två utbildningsdagar om äldre och hiv för chefer, biståndshandläggare och vårdpersonal. Ledningen hade först svårt att se frågans relevans för äldreomsorgen, men ändrade sig efter utbildningen.

Dagarna blev snabbt fullbokade och hiv infördes som en obligatorisk del av den undersköterskeutbildning som staden upphandlar.

– Jag blev förvånad över frågor som handlade om rädsla att bli smittad via handdukar, toaletter och myggor. Jag trodde att kunskapsnivån var något högre än så.

I dag lever 7 000 personer i Sverige med hiv, hälften av dem är över 50.

Det är första generationen som åldras med viruset. På 1980-talet fanns inte dagens bromsmediciner och överlevnaden efter en aidsdiagnos var ett halvår.

– Läget är så oändligt annorlunda i dag. 98 procent av alla som känner till sin hiv står på behandling, vilket innebär att de inte blir sjuka och inte smittar, säger Göran Bratt, läkare på Venhälsan, en hiv-mottagning på Södersjukhuset i Stockholm.

Om hur det är att åldras med hiv vet vi dock inte mycket.

– Det finns inget facit, vi är i täten vilket gör att vi har ett ansvar att följa det allmänna hälsoläget och bedöma riskerna hos äldre hivpositiva, det räcker inte att bara kolla virusnivån.

Göran Bratt vill inte överdriva samsjukligheten, men i två studier som Venhälsan gjort syns måttligt förhöjd risk för hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och vissa cancrar.

– Personalen inom äldreomsorgen och primärvården behöver lära sig om äldre med hiv, säger Göran Bratt.

För ungefär fem år sedan började organisationen Hiv-Sverige få samtal från personer som oroar sig för vad som ska hända om de måste in på äldreboende, om de blir dementa, vad som händer med sekretessen och om personalen kan något om sjukdomen.

Några berättar om personal som helt plötsligt använder handskar när de fått veta om sjukdomen.

När Folkhälsomyndigheten ställde frågor i en enkät uttryckte 38 procent av dem som lever med hiv oro för kontakten med vård och omsorg när de blev äldre.

– När vi sedan hörde oss för, ”är ni förberedda på detta?”, då tittade personal inom äldreomsorgen väldigt frågande på oss. Vi såg också en oro hos personalen för deras egen hälsa, säger Peter Månehall, ombudsman på Hiv-Sverige.

Därför tog Hiv-Sverige initiativ till ett nationellt äldreprojekt, finansierat av Arvsfonden. Målet är att kartlägga behoven och ta fram en ny kunskaps- och utbildningsmetod för vårdgivare. Startskottet gick i år och projektet löper över tre år.

Maria Granholm är medicinskt ansvarig sjuksköterska i pilotkommunen Borlänge och jobbar 15 procent som lokal projektledare. Hon träffar regelbundet sitt team, personer över 50 som lever med hiv, för att ta del av deras oro, kunskap och erfarenheter. En del är öppna med sin sjukdom, andra har aldrig berättat för någon.

– Jag gör det här som bisyssla, utanför min arbetstid, men det kommer kommunen tillgodo. Enligt min chef är det bara en fördel för oss att vi är med från början, säger Maria Granholm.

Att ta reda på vad personalen vet, och vad de vill ha kunskap om innan de möter någon med hiv, är en viktig del.

– Okunskap leder till oro. Det har varit tyst om hiv nu under några år. En del tror säkert att det är som när stora larmet gick på 1980-talet.

Hiv-Sverige och Peter Månehall hoppas få med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i arbetet när projektet går in på sitt andra år. Stockholms läns landsting har bett om en utbildning för sina politiker i december. Blir det bra tänker Peter Månehall att utbildningen kan åka på turné till de andra landstingen och regionerna.

– Det måste ligga på den strukturella nivån också. Politikerna måste gå först så de vet vad äldreomsorgen behöver och hur de ska prioritera. De som jobbar behöver få respons, säger han.

ANNA FREDRIKSSON
redaktionen@dagenssamhalle.se

”Ingen som blir äldre ska behöva vara rädd för att bli kränkande bemött eller diskriminerad i sitt behov av vård och omsorg.”

Linda Vikman, äldreombudsman i Stockholms stad

FOTO: STOCKHOLMS STAD